BLÆST #31 - 2004
Tidsskrift for Litteraturvidenskab

Gys med Craven, Carpenter & Cunningham

af Robert Johannes Rasmussen

For tiden er det muligt at opleve to af gyserfilmhistoriens største skrækikoner sætte hinanden stævne.

Det sker i Ronny Yus **Freddy vs. Jason**, der til februar udkommer på dvd, og som – i hjemmebiografens "trygge" mørke – nok skal blive en skrækkelig oplevelse.

Kombinationen af de to skikkelser er et postmodernistisk konglomerat, og må ses som et forsøg på at genoplive de to herrers – Freddy og Jasons - respektive karrierer på det hvide lærred, der i halvfemserne har haft det mere end svært. Således er filmen også henvendt til et ungdommeligt publikum, der kan referere til en af filmens hovedrolleindehavere; popsangeren Kelly Rowland fra Destiny's Child, der i filmen debuterer som skuespiller.

Wes Craven, der i 1984 instruerer **A Nightmare on Elm Street**, og dermed introducerer en hel verden for børne- og drømmemorderen Freddy Krueger, kastede sig allerede tidligt i sin løbebane over gyserfilmen. Således instruerer han i 1971 filmen **Together** sammen med legendariske Sean S. Cunningham, der er manden bag den første **Fredag den 13.** fra 1980. I denne film introduceres vi for Jason Voorhees, der de følgende tyve år hjemsøger sexhungrende teenagere.

Det er ikke som instruktør, at man kender Sean S. Cunningham bedst, men som producer. Således var **Fredag den 13.** hans første og sidste bidrag til sagaen om Jason – som instruktør altså.

Cunningham producerer 9. og 10. del i serien om psykopaten med ishockeymasken, der henholdsvis har titlerne **Jason Goes to Hell** fra 1993 og **Jason X** fra 2001, men også **Freddy vs. Jason** har Cunningham som producer, samt **Halloween 9.**

Udover de ovennævnte – og meget kendte – gyserfilm, er han også producenten bag de mindre kendte, men vidunderlige sorthumoristiske gyserkomedier **House I**, **House II** og **House III.**

Wes Cravens karriere skubbes for alvor i gang i 1972, da det lykkes ham at skrabe 70.000 dollars sammen, der danner det økonomiske grundlag for hans første film **The Last House on the Left**. Filmen bliver en succes! Det er en studie i skræk, og filmen er hård kost for et publikum, der aldrig har set noget lignende. To år efter – i

1974 - kommer Tobe Hoopers klassiker **The Texas Chainsaw Massacre**.

Disse to film etablerer en ny sub-genre inden for gyserfilm. Her får man den menneskelige side af gyset, i modsætning til et monster i et bøhmands kostume. I 1977 kommer hans anden film **The Hills have Eyes**, der som forgængeren vakte stor rædsel blandt publikum. Dens tema er meget lig Hoopers **The Texas Chainsaw Massacre**, og også her udsættes en i ørkenen strandet familie for en gruppe blodtørstige kannibaler, der vil gøre alt for lidt friskt kød.

Filmene er, som de fleste af hans øvrige, produceret på et lille budget, og man skal faktisk helt frem til 1984, hvor **A Nightmare on Elm Street** instrueres, før Craven bliver anerkendt af en større gruppe. Filmen bliver til for det relativt lille beløb af halvanden million dollars, og blev skabt på det dengang ukendte filmselskab New Line Cinema.
Disse tider er slut, og Craven er nu berømt og anerkendt. Ligeledes har New Line Cinema for længst trådt sine barnesko, og nu er de selskabet bag Peter Jacksons megablockbuster-trilogi, **Ringenes Herre**.

Men lad mig lige nævn to af Cravens andre film, før jeg går videre med **A Nightmare on Elm Street**.

I 1981 instruerer Craven **Deadly Blessing**, der er fortællingen om et dybt religiøst samfund, hvor der foregår uforklarlige ting. I denne film ser vi Sharon Stone i hendes første store rolle. Det er en voldsomt uhyggelig film, der bl.a. på det filmfotografiske område var nyskabende. Desværre bliver filmen ikke stor i biografen, og mange kender den ikke den dag i dag.

I 1982 kaster Craven sig over en klassik gyserfilm. Han instruerer **The Swamp Thing**, der bygger på en succesfuld tegneserie fra DC Comics. Filmen bliver et flop! Filmen – som tegneserien – handler om en videnskabsmand, der – grundet et mislykket eksperiment – desværre må se sig selv forvandlet til det monster, der lægger navn til filmens titel. Den får stort set ingen ros af kritikerne, og blev af mange kaldt for fjollet og tåbelig. Noget Cravens næste film absolut råder bod på!

I 1984 skaber Craven - uden at vide det - filmhistorie. Her fødes et af gyserfilmens helt store ikoner, der de næste mange år - i forskellige instruktørers hænder - skal være at finde i ikke mindre end ni film. Kritikerne var skeptiske, og kaldte **A Nightmare on Elm Street** for endnu en low-budget gyserfilm, der var skåret over samme læst som så mange andre film. Men publikum tager filmen til sig.

Navnet Freddy skaber – på lige fod med andre af gyserhistoriens store navne – skræk, rædsel og kolde rysteture, der får hårene til rejse sig panisk og sitrende. Freddy bliver figuren, der sammen med Jason Voorhees fra **Fredag den 13.** og Michael Myers fra **Halloween** fuldender det triumvirat, der op gennem halvfjerdserne og firserne skræmmer uskyldige teenagere og barnlige sjæle, der også indbefatter undertegnedes person.

1985 bliver året, hvor Craven instruerer fortsættelsen til **The Hills have Eyes**, der får betegnelsen **Part II**. Filmen bygger på samme *vi er faret vild i ørkenen*-tema, som også er basis for etteren.

Men denne gang er det en uheldig gruppe motorcyklister, der alle er på vej til et motorcykelløb. De vælger at forlade hovedvejen, og begiver sig i stedet ud på alfarvej, hvor de ender i armene på selv samme kannibaler, der huserer i etteren. Også denne film bliver et flop, da budgettet er utrolig lavt, og skuespillerne elendige. Craven får dog ros for, at han gjorde, hvad han kunne for at redde filmen.

En af mine Craven favoritfilm kommer i 1988. Det drejer sig om **The Serpent and the Rainbow**, der på dansk kommer til at hedde **I gravens dybe stille ro**. Filmen handler om voodoo og foregår på Haiti, hvor en videnskabsmand har opsnuset rygtet om et ældgammelt ritual. I dette ritual indgår der et bedøvende narkotikum, der får vedkommende, der indtager stoffet, til at døse hen i en dødlignende søvn. Er det mon herfra zombie-legenden stammer? Det er, hvad videnskabsmanden sætter sig for at finde ud af.

Craven skildrer her på surrealistisk vis, hvorledes hovedpersonen gradvist mister enhver form for realitetssans i et samfund, der er præget af opløsning og kaos, og som nådesløst styres med hård hånd af den hadede diktator Papa Doc.

Det er en gyser med bid, der også forholder sig samfundskritisk til tilstanden på Haiti, hvor anarkisme råder og revolution og borgeroprør præger hverdagen for de overtroiske haitianerne.

I 1991 kommer **The People under the Stairs**, der er ganske underholdende. Det er historien om et psykotisk søskendepar, der slår alle ihjel, der kommer i nærheden af dem, og som i deres kælder holder en gruppe deforme drenge indespærret. Der ville sikkert være masser at grave i, hvis man ville foretage en psykoanalytisk bearbejdning af Cravens film, hvis egen barndom var alt andet end rosenrød.

I 1994 ser vi Cravens **New Nightmare**, der bygger videre på myten om børnemorderen Freddy, men det er også en

film, der ikke vækker den store furore i det internationale filmsamfund.

Året efter – i 1995 – kaster Craven sig over humoren og skaber **Vampire in Brooklyn**, der ligger endnu en brik i det store puslespil om Dracula. Eddie Murphy spiller hovedrollen, og filmen må nærmest opfattes som et springbræt, der skal befordre Craven frem til 1996, hvor **Scream** skabes.

Scream-trilogien, der henholdsvis udkommer i 1996, 1997 og 2000, er vidunderlige film. De forholder sig metabevidst til deres eget univers, og må betragtes som absolut postmodernistiske i deres måde at gøre grin med genren på. Ja, Wes Craven selv har endog en cameorolle, hvor han iklædt Freddys karakteristiske grøn- og rødstribede bluse og bredskyggede hat agerer pedel på den skole, hvor morderen åbenbart også huserer.

Det er humoristiske gysere, der har nogle ganske overbevisende skrækscener, hvor hårrejsningen ikke kan holdes tilbage. Filmene er en studie i, hvad man ikke skal gøre, hvis man befinder sig i den uheldige situation at have en psykotisk hætteklædt-maskeskjult-med-stor-kniv-bevæbnet-morder efter sig, men – som det viser sig – man alligevel gør.

Ikke kun Wes Craven kan kunsten at forskrække. Også John Carpenter er en ubestridelig mester på sit felt, der som Craven har gjort gyset til sin profession. Carpenter er noget af et multigeni, der - udover at være instruktør – også er producer, manuskriptforfatter, skuespiller og komponist.

Carpenters karriere er omfangsrig, og han instruerer fra 1962 til 1969 en række i dag mindre kendte – men udmærkede – film, der bl.a. skubber hans virkeområde som gyserinstruktør i gang. Det sker bl.a. med film som **Revenge of the Colossal Beasts** fra 1962, **Warrior and the Demon** fra 1969 og de to film **Gorgon**, **the Space monster samt Gorgo vs. Godzilla,** der også begge er fra 1969.

1974 bliver året, hvor Carpenter instruerer **The Assault on Precinct 13**, der i dag har opnået status som en absolut kultklassiker fra halvfjerdserne. Filmen er til tider ganske uhyggelig, ja endda klaustrofobisk skræmmende. Det er historien om enkelte bandemedlemmer, der slås ihjel af politibetjente i Los Angeles.

Dette resulterer i, at de øvrige bandemedlemmer går til modangreb på den samlede politistyrke, der må barrikadere sig på politistationen, hvilket er årsagen til filmens titel.

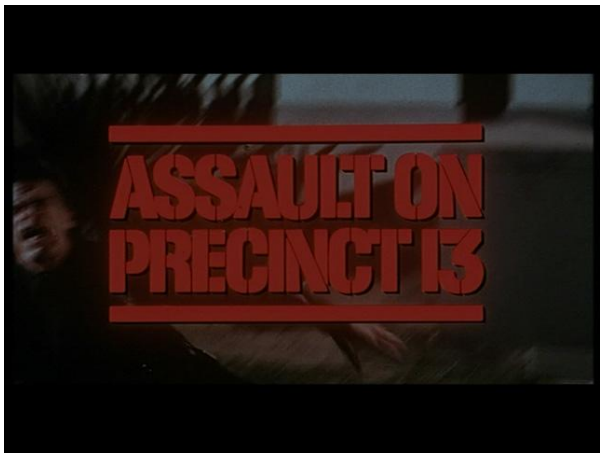

Carpenter arbejder sig hurtigt ind på gysergenren som sit hovedfelt, og man må da også sige, at han behersker netop denne genre til fulde. Hans skrækuniverser er i dag klassiske, og han har – som f.eks. også Wes Craven og Tobe Hooper – skabt én karakter, der har vist sig at have *star quality*, nemlig den evigt eksisterende - og umulig at dræbe - Michael Myers fra **Halloween**-serien.

Den første **Halloween**, der er indtil videre otte i serien, bliver til i 1978, og danner med det samme ramme om den så velkendte subgenre *teen-kill* eller *teen-slasher,* der op gennem halvfjerdserne, firserne og halvfemserne skyder op som mælkebøtter i en græsplæne. Vi ser således – udover de talrige **Halloween**-film – som bekendt også **Fredag den 13.**-serien, der i 1980 startes af Sean S. Cunningham, og som den dag i dag består af ikke mindre end ti efterfølgere.

Den succes, der følger i kølvandet på Cravens intelligente **Scream**-film, afføder andre mere eller mindre gode *teen-kill* film. Dette gør sig bl.a. gældende for **I Know What You Did Last Summer** fra 1997 og **I Still Know What You Did Last Summer** fra 1998, der henholdsvis er instrueret af Jim Gillespie og Danny Cannon.

Halvfemserne ser desuden også de to film **Urban Legend** fra 1998 af Jamie Blanks, samt fortsættelsen **Urban Legend: Final Cut** af John Ottman, der er færdig instrueret i 1999, men først sendes i biograferne i 2000.

Men fra min lille afstikker må jeg hellere vende tilbage til Carpenter og hans fantastiske **Halloween**, der udover at føde *teen-kill* subgenren også skaber begrebet *scream queen*, der er betegnelsen for den store mængde af unge piger, der uundgåeligt må lade deres liv til den maskeklædte og knivstikkende psykopat ... og som skriger sig ind i døden!

Halloween er fortællingen om Michael Myers, der som 6-årig slår sin søster ihjel efter at denne har haft sex med sin kæreste. Myers bliver efter den brutale udåd placeret på et sindssygehospital, hvor han kommer under behandling af Dr. Sam Loomis, der spilles vidunderligt og intensivt af Donald Pleasence, og som desuden er den eneste, der erkender den ondskab, der udspringer fra drengen. Myers stikker af fra hospitalet og ender i sin hjemby Haddonfield, hvor hans morderiske togt udvikler sig til et rent overflødighedshorn af død ... ALLE sexhungrende, potrygende teenagere må lade livet.

Filmens koncept er enkelt. Hvis man er seksuelt aktiv, ja så dør man en voldsom og fallisk død – man stikkes ned med store knive, spyd, jernstænger samt andet godt og gedigent værktøj af en sådan art. Således er det også kun den seksuelt tilbageholdende – jomfruen – der overlever psykopatens morderiske tour de force. I **Halloween** spillet af en ung Jamie Lee Curtis, der må siges her at have spillet sit livs rolle.

I 1980 kommer **The Fog** eller på dansk **Tågen**. Filmen er en under huden-oplevelse, der er spændende bygget op og som – underbygget af Carpenters egen musik – skaber en stemning op af iskold og modbydelig uhygge.

Her hjemsøges en rolig kystby af en gruppe døde pirater, der ikke kan finde ro i deres våde grav, før den skat – der er dem blevet frarøvet – bliver leveret tilbage. Dette sker ikke med det samme, og ligene bunker sig op i den i tågeindhyllede by. Rygterne går, at Carpenter er i gang med en genindspilning af denne klassiker, der i dens originale form også havde Jamie Lee Curtis på rollelisten.

Fra 1981 til 1983 instruerer Carpenter tre film, der alle i dag betragtes som klassikere. Det drejer sig om **Escape from New York** fra 1981 – efterfølgeren **Escape from L.A.** kommer i 1996 - **The Thing** fra 1982 og en Stephen King-filmatisering, nemlig **Christine** fra 1983.

Alle tre film er vidunderlige, og **Escape from New York** giver os karakteren Snake Plisken, der også den dag i dag er blevet en del af filmhistorien. Snake Plisken spilles for øvrigt af Kurt Russel i begge film, og han hopper da også igen i hovedrollen i filmen **The Thing**. Carpenter prøver også andre genrer af, hvilket bl.a. resulterer i filmene **Starman** fra 1984, den vellykkede action/eventyr/komedie film **Big Trouble in Little China** fra 1986, der også har Kurt Russel i hovedrollen, samt **Den usynlige mands erindringer** fra 1992.

Herefter helliger Carpenter sig igen gysergenren, bl.a. med den vellykkede **Body Bags** fra 1993, der på rollelisten har en række andre begavede gyserinstruktører som f.eks. Tobe Hooper, der også er medinstruktør, John Carpenter selv, Wes Craven og Sam Raimi, der jo er kendt for de sort-humoristiske splatter/gyserfilm **Evil Dead**.

I 1995 kommer en af de film, jeg sætter størst pris på: **In the Mouth of Madness**. Den har karismatiske Sam Neill i hovedrollen. Historien er kompliceret, surreal og vidunderligt fortalt. En forfatter forsvinder, og dennes forlag hyrer en privatdetektiv til at finde ham. Men sagen er den, at forfatteren – Sam Neill - er forsvundet ind i sit eget litterære univers, og hvordan undslipper man det?

En psykologisk cocktail a la Stephen Kings **Den Mørke Halvdel**, Dean Koontz' **Mr. Murder** og Jostein Gaardes **Cirkusdirektørens datter**. Det er en film, der sætter sig under huden, og som helst skal ses med lyet tændt, ellers…

Carpenters sidste tre film har ikke sat nogle særlige spor i gysergenren. Det er

mainstreamproduktioner, der ikke rigtig fungerer, men som stadig er seværdige, da hans fingeraftryk er at finde over alt.

I særdeleshed hans sidste film – **Ghosts of Mars** fra 2001 - bør man bide mærke i, da den trækker trådene tilbage til Carpenters debut i 60'erne, med filmene nævnt først i artiklen. Filmen beretter om en flok kolonister på Mars, der skal reddes, da de besættes af hævngerrige Marsspøgelser. Så kan man jo tygge lidt på den.

Både Carpenter, Craven og Cunningham har projekter kørende i øjeblikket. Craven er netop i gang med at filme **Cursed**, der forventes i biograferne i 2004. Filmens plotkort holder Craven tæt til kroppen, men den handler åbenbart om to søskende, der er i sorg over deres forældres død, og som tilfældigvis bliver et interessant bytte for en varulv. Det lyder gyse(r)ligt spændende, og kan man andet end glæde sig?

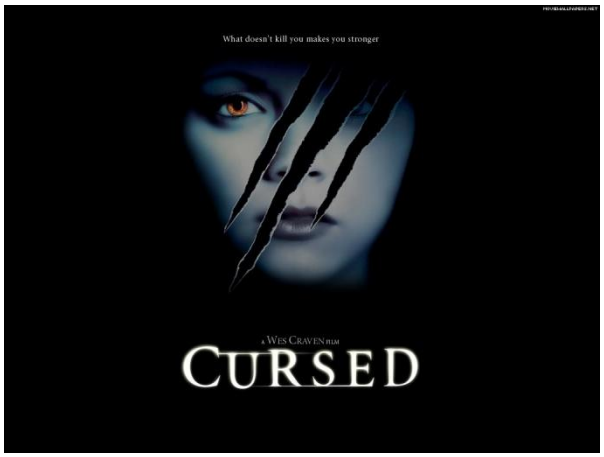

Carpenter arbejder – ifølge rygter – på en genindspilning af sin egen gyser **The Fog**, men det er som sagt rygter. Og endelig fungerer Cunningham som producer på **Halloween 9**, der gerne skulle være klar i 2004.